

IZ SLOVANSKIH LITERATUR NA KONCU 20. STOLETJA

V uredništvu *Slavistične revije* smo se odločili, da ob 13. Mednarodnem slavističnem kongresu, ki bo avgusta 2003 v Ljubljani, pripravimo tematsko številko, posvečeno premislekom najnovejšega dogajanja v slovanskih književnostih, v tem okviru tudi slovenskega leposlovja. Ne zato, ker bi mislili, da so slovanske književnosti prava kulturnozgodovinska enota, umeščena v svoje lastno geopolitično območje Evrope, še manj zato, da bi obujali ideologije slovanske vzajemnosti iz 19. in začetkov 20. stoletja. Naš namen je bil zgolj ta, da bi se s preprosto sopostavitvijo prikazov tokov, smeri, zvrsti, problemov in avtorjev iz posameznih vzhodno-, zahodno- in južnoslovanskih književnosti (vseh žal nismo mogli zajeti) pokazalo, v čem so te podobne in v čem se razlikujejo.

Če beremo prispevke, ki so jih o literaturi v tem ali onem slovanskem jeziku napisali avtorji in avtorice v glavnem srednje in mlajše generacije, ne moremo spregledati ponavljajočih se konfiguracij. Kljub izrazitim 'nacionalnim' posebnostim, 'individualnosti' se tako pred nami izrisuje podoba nečesa 'občega'. O tem, kaj je v obravnavanih književnostih na koncu 20. stoletja videti 'obče' in zakaj je tako, so seveda možne različne razlage. Tvegamo lahko tole hipotezo: zaradi sorodnih političnih sprememb v neposrednem družbenem okolju teh literatur (postkomunistična tranzicija, razpad nadnarodnih državnih in vojaško-političnih tvorb, državno osamosvajanje) ter zaradi samoregulacije nacionalnih kulturno-umetniških sistemov, ki so težnjo po krepitvi svojih lastnih identitet usklajevali s težnjo po prilagajanju globalni (zahodni) kulturi postmoderne, so slovanske književnosti v 90. letih 20. stoletja razvile zelo sorodno simptomatiko. Podobnost konfiguracij je očitna tako v ureditvi literarnega življenja – zaznamovala sta ga komercializacija, s tem pa tudi sekularizacija književnosti in izginjanje njenih mitsko-ideoloških kolektivnih vlog (nacionalne in/ali politično oporečniške) – kakor tudi v značilnostih samega pisanja. Pisanje je skoraj v vseh obravnavanih literaturah preživelo izkušnjo postmoderne, zlasti njenega »dvojnega kodiranja« besedil (gre za citatno spogledovanje z oblikami in temami umetniške tradicije in za soočanje z jeziki in problemi sodobne popularne kulture in diskurzov neposredne družbenozgodovinske resničnosti) in popolne, celo reflektivno poudarjene pluralnosti poetik, stilov in idej. V večini teh književnosti je propad lyotardovskih »velikih pripovedi« vodil ne le v postmodernistično citatnost in množstvo razpoložljivih tradicij, temveč tudi v izrazite poskuse, da bi subjektu, njegovim enkratni osebnim izkušnji, 'izumili' etično in estetsko neponovljivi, individualizirani jezik, njegovo »malo zgodbo«, lastno polje vrednot.

Upamo, da bodo razprave iz te tematske številke spodbudile primerjalno obravnavo slovanskih literatur v kontekstu sodobne komparativistike območij (v tem primeru predvsem območja vzhodne in srednje Evrope), in da bodo pokazale, da je podoba slovenske književnosti ob koncu 20. stoletja sicer specifična in nezamenljiva, a zgodovinsko in tipološko nikakor ne edinstvena.

Marko Juvan